

گزارشی از دومین همایش بین‌المللی آرشیوی جغرافیای عثمانی

ترجمه و تدوین: نسرين نگاهبان^۱

دومین همایش بین‌المللی آرشیوی جغرافیای عثمانی^۲ از تاریخ ۲۹ آبان الی ۲ آذرماه ۱۳۹۶ (۲۰ الی ۲۴ نوامبر ۲۰۱۷) در مرکز کنگره خلیج (شاخ طلایی)^۳ استانبول ترکیه، به دو زبان انگلیسی و ترکی استانبولی برگزار شد. ساختمان محل برگزاری، بزرگ‌ترین و مدرن‌ترین مرکز گردهم‌آیی و همایش‌های فرهنگی ترکیه است. مساحت این مرکز ۸۸ هزار مترمربع بوده و در زمینی به مساحت ۶۵ هزار مترمربع، بنا نهاده شده و دارای سالن‌های متعدد، با گنجایش متفاوت است.

علاوه‌براین، مرکز دارای ۷۷۰۰ مترمربع فضای آزاد، ۸۲۵۰ مترمربع مساحت ساخت‌وساز و همچنین اسکله و پارکینگ با گنجایش پارک ۷۰۰ اتومبیل و ۱۷ هزار مترمربع فضای سبز است.

در این همایش بیش از ۳۰۰ پژوهشگر از ۴۸ کشور دنیا - که اکثر آن‌ها از کشورهای حاصل از تجزیه امپراتوری عثمانی بودند - شرکت داشتند. جمع مدعوان این همایش ۳۲۵۰ نفر بود.

این همایش تحت حمایت ریاست‌جمهوری ترکیه برگزار شد و برگزارکنندگان آن عبارت بودند از: اداره کل آرشیوهای دولتی نخست‌وزیری ترکیه^۴، اداره کل ثبت اسناد اراضی^۵ و وزارت محیط‌زیست و برنامه‌ریزی شهری جمهوری ترکیه^۶.

۱. کارشناس علوم سیاسی، معاون اداره کل خدمات آرشیوی سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.

negahban_na@yahoo.com

2. Uluslararası Osmanlı

Coğrafyası Arşiv Kongresi

3. HALIÇ KONGRE

MERKEZİ

4. Başbakanlık Devlet

Arşivleri Genel Müdürlüğü

5. Tapu ve Kadastro Genel

Müdürlüğü

6. Çevre ve Şehircilik

Bakanlığı

این برنامه، با حمایت مادی و معنوی سازمان‌ها، مؤسسات و دانشگاه‌های مختلفی برگزار شد که از جمله مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: وزارت کشور، مجلس ملی بزرگ ترکیه، اداره کل اوقاف نخست‌وزیری، ریاست محافظت از آثار خطی ترکیه، پلیس، شهرداری آنکارا، خطوط هوایی ترکیش، شهرداری شهر بزرگ استانبول، دانشگاه‌های: آنکارا، اژه، فاتح سلطان محمد، حاجی تپه، استانبول (جمهوری ترکیه)، مرمره، محمد آکف ارسوی، هنرهای زیبای معمار سینان جمهوری ترکیه، سلجوق و یلدریم بیاضات، مرکز مطالعات اقتصادی و استراتژیک ترکیه SETA، شبکه تلویزیونی TRT، مرکز پژوهش فرهنگ، هنر و تاریخ اسلام IRCICA، مرکز آموزش و پژوهش‌های آماری، اقتصادی و اجتماعی کشورهای مسلمان SESRIC، اداره کل موزه‌ها و آثار فرهنگی، انجمن پژوهشی افریقا و خاورمیانه و انجمن آرشیوهای ترک.

رؤسای همایش عبارت بودند از: پروفیسور دکتر اوینور اونا^۱، مدیرکل آرشیوهای دولتی جمهوری ترکیه، آقای گُکُهان کانال^۲، مدیرکل ثبت اسناد اراضی و رئیس افتخاری آن نیز خانم پروفیسور مباهات کوتوک اوغلو^۳.

هیئت افتخاری همایش عبارت بودند از: پرفیسور دریا ارس^۴، رئیس هیئت عالی فرهنگ، زبان و تاریخ آتاتورک، پروفیسور ارکان اییش^۵، رئیس دانشگاه آنکارا، پروفیسور رفیق توران^۶، رئیس مؤسسه تاریخ آتاتورک، دکتر عدنان ارتم^۷، مدیرکل اوقاف و سینان گونر^۸، مدیرکل امور جمعیت و شهروندی.

دبیرکل همایش آقای زین‌العابدین ترک اوغلو^۹، رئیس دایره آرشیو اداره کل ثبت اسناد اراضی و مسئول هماهنگی همایش نیز آقای احمد یلدریر^{۱۰}، منشی ثبت اسناد مربوط به همایش بودند.

همایش دارای هیئت اجرایی متشکل از کارکنان ارگان‌های برگزارکننده و اساتید دانشگاه‌های مختلف ترکیه و هیئت علمی و داوران، متشکل از افرادی از دانشگاه‌ها و مؤسسات مختلف پژوهشی کشورهای مختلف بود که اکثر آن‌ها از کشورهای حاصل از تجزیه امپراتوری عثمانی بودند.

نگاهی به دلایل برگزاری همایش

امپراتوری عثمانی، با توجه به ارزشی که برای اسناد قائل بود، موفق شد تا میراث آرشیوی ارزشمند خود را از تمامی سرزمین‌هایی که طی دوره‌ای گسترده -بیش از ششصد سال- بر آن‌ها حکومت می‌کرد، محافظت کند، به آن‌ها اهمیت بدهد و در انتقال این میراث به زمان حاضر، کمک کند. بیشتر این میراث ارزشمند، در آرشیوهای کشور ترکیه قرار دارد و بخش

1. Prof. Dr. Uğur ÜNAL
2. Gökhan KANAL
3. Prof. Dr. Mübahat KÜTÜKOĞLU
4. Prof. Dr. Derya ÖRS
5. Prof. Dr. Erkan İBİŞ
6. Prof. Dr. Refik TURAN
7. Dr. Adnan ERTEM
8. Sinan GÜNER
9. Zeynel Abidin TÜRKOĞLU
10. Mehmet YILDIRIR

دیگری از آن، در آرشیو کشورهایی است که از جغرافیای عثمانی جدا شدند و اکنون به صورت مستقل درآمده‌اند.

برای ادغام و به هم پیوستن عناصر مختلفی که اکنون در دولت‌های مستقل و جدا شده از امپراتوری عثمانی وجود دارند و دارای زمینه فرهنگی، تاریخی و تمدنی مشترکی هستند، ضروری است اطلاعات اسناد گنجینه‌های آرشیوی که چون اشعه‌های نور، پخش و از امپراطوری عثمانی خارج شده‌اند، باری دیگر به هم بپیوندند و پیش‌زمینه فرهنگی و تاریخی که در آن متولد شده‌اند را به نمایش بگذارند.

این گردآوری اطلاعات، با همکاری مؤسسات و دانشگاه‌هایی که توانایی این مشارکت را دارند، امکان ارزیابی مجدد تاریخ جهان را فراهم می‌سازد.

علاوه‌براین، پیگیری و اجرای سیاست مشترک، در خصوص آرشیوهای سنتی (فیزیکی) و الکترونیکی، مرمت اسناد و دیگر تحولات فناورانه، در چنین همایش‌هایی، کمک مهم و قابل‌توجهی به توسعه مؤسسات و آرشیوهای ترکیه در کشورهای دیگر خواهد کرد و در چارچوب همکاری‌هایی که می‌توانند به همین شیوه به دست آیند، کار مشترک در زمینه فعالیت‌هایی چون آموزش، توسعه فناوری و اقدامات آرشیوی نیز متصور است.

کشور ترکیه، برای نشان دادن مشارکت خود در ارائه آرشیو و میراث عثمانی و به عنوان کاری علمی با هدف شناسایی و معرفی اسناد جدید، در سال ۲۰۱۲، اولین همایش را تحت عنوان «همایش بین‌المللی اداره میراث فرهنگی-آرشیوی جغرافیای عثمانی و آرشیوهای اسناد ثبت اراضی»^۱ برگزار کرد.

در همایش سال ۲۰۱۲، رؤسای جمهور، رؤسای سازمان‌ها و مؤسسات، مدیران کل و دانشگاهیان ۳۲ کشور، از ژاپن و پاکستان گرفته تا مجارستان و انگلیس و از هلند و آلمان گرفته تا قطر، یمن، بوسنی هرزگوین، کوزوو، لبنان و مصر حضور داشتند.

علاوه بر ۷۸ مقاله علمی، بیش از ۲۰۰ شرکت‌کننده در این همایش شرکت کردند و جلساتی ویژه برگزار شد. همایش، توسط مطبوعات داخلی و خارجی نیز تحت پوشش خبری قرار گرفت و به سبب موضوعات و سازماندهی علمی آن، تحسین شد و مطالب و نتایج حاصل از آن، نقش مهمی در ارتقای آرشیوهای ترکیه داشت.

برگزارکنندگان همایش بر این عقیده بودند که موفقیت همایش سال ۲۰۱۲ سبب شده است که همایش دوم، با موضوع اصلی «نقش آرشیو در بازنویسی تاریخ» با مشارکت اداره کل آرشیوهای دولتی ترکیه و اداره کل ثبت اسناد اراضی، برنامه‌ریزی شود و سایر مؤسسات نیز در سازماندهی آن همکاری کنند.

در این همایش، علاوه بر مباحثی نظیر نقش آرشیوهای ترکیه در بازنویسی تاریخ و ارزیابی

منابع آرشیوهای این کشور، جلسات و نشست‌های ویژه‌ای توسط پژوهشگران برنامه‌ریزی شده بود تا در آن موضوعاتی که کشور ترکیه و جهان را تحت‌عنوان (مشکلات قرن) تحت‌تأثیر قرار داده، بررسی شود.

حضور دانشجویان دانشگاهی دانش‌آموخته در زمینه آرشیو و نیز مدیران آرشیو در همایش، نشان‌دهنده عزم برگزارکنندگان، در خصوص بیان مسائل و چالش‌های حرفه‌ای و بحث و گفت‌وگو برای حل مشکلات آرشیوی بود.

برگزارکنندگان همایش بر این عقیده بودند که چنین بحث‌هایی، نقشی مثبت در آرشیوها دارد و به‌طور حرفه‌ای، به مدیران آرشیوها کمک می‌کند تا افرادی را که به استخدام این مؤسسات درمی‌آیند برای اشتغال و کسب و کار آماده کند.

هدف دیگر برگزارکنندگان همایش این بود که دولت‌ها و مؤسساتی را که اسناد مربوط به امپراتوری عثمانی در آرشیوهای خود دارند، با هدف استفاده و فهم مشترک از میراث فرهنگی، تاریخی و تمدن، گرد هم آورند و این کار را به‌منزله برداشتن گامی مهم برای طرح موضوعات متعدد، ارزیابی، به‌اشتراک‌گذاری و ورود آن‌ها به جهان دانش می‌دانستند. این همایش، مأموریتی مهم برای همکاری در زمینه آموزش مشترک، توسعه فناوری و ایجاد مشارکت در برنامه‌های کاربردی آرشیو و بایگانی با کشورها و مؤسسات شرکت‌کننده و همچنین نیل به ساختاری مدرن با استفاده از استانداردهای بین‌المللی داشت. همچنین، برنامه‌ریزی شده بود تا یک کارگاه ویژه به‌نام «آرشیو خیالی من»^۱ با موضوعاتی مانند شرایط ذخیره‌سازی، رقی‌سازی، طبقه‌بندی و دسترسی، در آرشیوها مورد بحث قرار گیرد و تعاریف و استانداردها، مجدداً ارزیابی شوند. نتایج حاصل از همایش در نشست نهایی نتیجه‌گیری و بر اساس آن اعلامیه‌ای با نام «اعلامیه استانبول»^۲ به مردم جهان، اعلام شد. یکی دیگر از کارگاه‌های ویژه این همایش، در خصوص کارهای مربوط به بازسازی و مرمت کاغذ بود تا در آن، در مورد بهترین روش‌ها، فنون و مواد به‌کار رفته برای مرمت کاغذ در نقاط مختلف جهان، بحث شود و به‌عنوان نتیجه‌ای برای تعیین استانداردهای بین‌المللی مرمت، مورد بررسی قرار گیرد.

برنامه علمی همایش

برنامه‌های عمومی همایش، در سالنی با نام «استانبول»^۳ و سایر برنامه‌های علمی در سه سالن، با نام‌های «سوعوت»^۴، «بورسا»^۵ و «ادیرنه»^۶ ارائه می‌شد. برگزارکنندگان، سخنرانی‌ها را در قالب نشست‌هایی با عناوین زیر، تقسیم کرده بودند:

1. Hayalimdeki Arşiv
2. İstanbul Deklarasyonu
3. İstanbul Salonu
4. Söğüt Salonu
5. Bursa Salonu
6. Edirne Salonu

نشست‌های ویژه مشترک در سالن استانبول:

- نشست ویژه خاورمیانه؛
- نشست ویژه آرشیوهای آینده و آرشیو خیالی من؛
- نشست ویژه لوزان؛
- نشست ارزیابی همایش و قرائت اعلامیه استانبول.

نشست‌های مرتبط با میراث فرهنگی آرشیو:

- مفهوم میراث فرهنگی آرشیو؛
- آرشیو اسناد، به منزله میراث فرهنگی مشترک؛
- حافظه مشترک، مشارکت میراث فرهنگی آرشیو؛
- مراقبت، حفاظت و نگهداری و مرمت میراث فرهنگی آرشیو؛
- رقی سازی میراث فرهنگی آرشیو؛
- مراقبت، کنترل، امنیت و دوام آرشیوهای رقی شده؛
- آرشیوهای تاریخی و مدیریت اسناد در آرشیوهای تاریخی؛
- انواع آرشیوها در زمینه میراث فرهنگی آرشیو.

نشست‌های مرتبط با بازنویسی تاریخ و میراث آرشیوی عثمانی:

- اداره کل ثبت اسناد اراضی آرشیو عثمانی (قیود قدیمه)؛
- آرشیو مجلس ملی بزرگ ترکیه؛
- آرشیو مؤسسه تاریخ ترک؛
- اداره کل آرشیوهای دولتی: آرشیوهای عثمانی و جمهوری؛
- آرشیو عثمانی آرشیو دایره ریاست تاریخ نظامی و مطالعات استراتژیک ستاد کل؛
- آرشیو عثمانی اداره کل اوقاف؛
- آرشیو عثمانی اداره کل امور نفوس و جمعیت شهروندی؛
- آرشیو عثمانی آرشیو وزارت امور خارجه و نمایندگی‌های خارجی؛
- آرشیوهای عثمانی موجود در سایر مؤسسات؛
- آرشیوهای عثمانی موجود در دولت‌های خارجی.

نشست‌های مرتبط با مشکلات تاریخی و حقوقی قرن، در اسناد آرشیوی:

- مهاجرت و مهاجرت‌های اجباری در عثمانی؛

- لوزان و مسئله تنگه‌ها؛
- مهاجرت‌ها و مسائل مربوط به مبادله؛
- مشکلات قومی و مسائل مرزی؛
- مسائل خاورمیانه؛
- تصرف اراضی و دفاتر و اسناد مربوط به ثبت اراضی؛
- مفهوم مالکیت و مالکیت زمین در امپراتوری عثمانی.

نشست‌های مرتبط با میراث آرشیو عثمانی در دولت‌های شکل‌گرفته از تجزیه امپراتوری عثمانی در خاک سابق این امپراتوری:

- میراث آرشیو عثمانی در بالکان؛
- میراث آرشیو عثمانی در افریقا؛
- میراث آرشیو عثمانی در خاورمیانه؛
- میراث آرشیو عثمانی در قفقاز؛
- میراث آرشیو عثمانی در کریمه و تاتارستان؛
- پژوهش‌های جدید در مورد خاورمیانه، شمال افریقا، آناتولی، بالکان و تاریخ اروپا با استفاده از اسناد آرشیوی.

نشست‌های مرتبط با هنرهای سنتی عثمانی:

- هنر تذهیب؛
- هنر جلدسازی؛
- هنر خط؛
- هنر برش کاغذ؛
- هنر بافت در تزئین کاغذ (ابر و باد).

برنامه افتتاحیه

- افتتاحیه همایش در تاریخ ۱۳۹۶/۹/۱ (۲۰ نوامبر ۲۰۱۷) برگزار شد و برنامه آن عبارت بود از:
- پخش یک نماهنگ کوتاه در خصوص ایجاد امپراتوری عثمانی و اهمیت آرشیو؛
 - پخش بخشی از سخنان دو نفر از مورخان معروف ترکیه در خصوص اهمیت اسناد و آرشیو؛
 - سخنرانی و خوش‌آمدگویی گُکهان کانال، معاون مدیرکل آرشیو ثبت اسناد اراضی.

ایشان در سخنرانی خود ضمن اشاره به اهمیت اسناد و حفظ و نگهداری آن‌ها، ابراز امیدواری کرد که با برگزاری این همایش، وظایف خودشان را نسبت به تاریخ، ارزش‌های ملی و آینده انجام داده باشند. ایشان به این موضوع اشاره کردند که دولت عثمانی در جغرافیایی گسترده در سه قاره جهان، در برخی نقاط، به مدت صدها سال و در برخی نقاط به مدتی کمتر، حکمروایی می‌کرده و نیازمند به ساز و کار ثبت اسناد بوده و لذا گنجینه‌ای ارزشمند از انواع اسناد سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، آماری و ... را از خود به جا گذاشته است. برخی از این اسناد چون تکه‌های پازل، در سرزمین‌هایی که از خاک عثمانی جدا شدند، باقی مانده و ضروری است این تکه‌های پازل، گردآوری شود تا حقایق تاریخی مشخص شوند.

- سخنرانی و خوش‌آمدگویی دکتر عدنان ارتم، مدیرکل اوقاف. ایشان در ابتدا تعریفی از وقف ارائه کردند و سپس به اهمیت وقف‌نامه‌ها در دوره‌های بیلک، سلجوقی و عثمانی، تاریخچه وقف و نقش اوقاف در امور سیاسی، اقتصادی و فرهنگی اشاره کردند و بیان داشتند که این وقف‌نامه‌ها علاوه بر اداره کل اوقاف، در آرشیوهای دیگری چون آرشیو ثبت اسناد اراضی، آرشیو عثمانی و کتابخانه نسخ خطی سلیمانیه نیز وجود دارند. ایشان بعد از ذکر تعداد این اسناد در آرشیو اوقاف، به کاربرد زبان ترکی و عربی در وقف‌نامه‌ها، گردآوری اسناد وقفی قبرس و در حال چاپ بودن کتاب مربوط به آن‌ها اشاره کرد و همچنین اطلاعاتی در خصوص مسائل سیاسی، اقتصادی و فرهنگی زمان تولید وقف‌نامه‌ها و نیز سرخ‌هایی از زندگی خصوصی واقفان ارائه کردند و اعلام کردند که حدود ۲۵۴۶۱ وقف‌نامه عربی در این آرشیو وجود دارد.

- سخنرانی و خوش‌آمدگویی پروفسور رفیق توران. ایشان ابتدا به وسعت امپراتوری عثمانی و گسترده بودن آن در سه قاره و وسیع تر بودن جغرافیای انسانی عثمانی از جغرافیای سیاسی و مرزهای آن اشاره کرد و اینکه این کشور، یکی از سه قدرت مطرح زمان خود بوده است که پس از تجزیه آن، دولت‌های زیادی پدید آمدند. این جغرافیای وسیع، خوب شناخته نشده است و نباید این دولت معظم و تشکیلات فوق‌العاده آن، فراموش شود. این حکومت دارای اردو، خزانه‌ها، رعایا و نظام حقوقی بوده که در اسناد مشخص هستند و به همین سبب مطالعه و بررسی اسناد، امری ضروری است.

- سخنرانی و خوش‌آمدگویی مدیرکل آرشیوهای دولتی ترکیه پروفسور اُیغور اونا. ایشان در ابتدا به معرفی آرشیو و اسناد و اهمیت آن‌ها پرداختند و اینکه چقدر نگهداری اسناد مهم است و به‌خاطر همین است که تلاش‌هایی برای آسیب‌شناسی و مرمت اسناد و نیز تهیه نسخه‌های رقمی از آن‌ها صورت می‌گیرد. ایشان همچنین به تلاش اداره کل آرشیوهای دولتی برای نگهداری هر چه بهتر اسناد و تدارک تجهیزات مورد نیاز برای نگهداری و حفاظت

از آن‌ها، اشاره کرد.

- سخنرانی و خوش‌آمدگویی معاون وزیر محیط‌زیست و شهرسازی آقای محمّت جیلان^۱. ایشان ضمن اشاره به هدف همایش که بازنویسی تاریخ است، بیان کردند که وقایع متعددی در خاورمیانه در حال رخ‌دادن است که نقش اسناد در برملاکردن اهداف و سیاست‌های امپریالیستی بسیار مهم است و توجه به نگارش تاریخ واقعی با استفاده از حقایق موجود در اسناد و استفاده از اسناد برای مقابله با تبلیغات منفی ارمنی‌ها، ضرورت برپایی همایش‌های اسناد را مشخص می‌سازد.

- برنامه نمایشی و اجرای موسیقی رزمی مهتران ترکیه^۲ از سوی ریاست ستاد کل نیروهای مسلح ترکیه^۳.

- ارائه رزومه‌ای از خانم پروفیسور مباحثات کورت اوغلو و سخنرانی ایشان با اشاره به مسائلی چون تعریف سند و آرشیو، اهمیت دولت عثمانی به نگهداری اسناد و حفاظت از اسناد این دوره و نحوه نگهداری اسناد در قوطی‌ها و صندوق‌ها، بیان داشتند که پردازش این اسناد و استفاده از اطلاعات موجود در آن‌ها می‌تواند حقایق زیادی را برای ما مشخص کند. ایشان معتقد بودند با آنکه اسناد بسیار قابل اعتماد هستند؛ اما نباید صددرصد به آن‌ها اعتماد داشت، بلکه باید خطای کاتب را نیز در نظر داشت و این خطا نه تنها در کاتب، بلکه در شخص پژوهشگر نیز ممکن است پیش بیاید و میزان صحت پژوهش‌ها را زیر سؤال ببرد. ایشان برگزاری همایش را اتفاقی خوشایند برای آرشیوداران و علاقمندان اسناد دانست.

پس از برگزاری مراسم افتتاحیه، برنامه‌های علمی و ارائه سخنرانی‌ها، آغاز شد. این همایش به مدت چهار روز برگزار و در آن ۱۴۸ سخنرانی ارائه شد. به‌جز برنامه‌های مشترک، بقیه سخنرانی‌ها به‌طور هم‌زمان در سه سالن برگزار می‌شد و به مدعوان این اجازه را می‌داد که برحسب علاقه و ارتباط کاری، نشست موردنیاز را انتخاب کنند.

برنامه‌های جنبی (نمایشگاه‌ها)

در کنار برگزاری همایش، سه نمایشگاه نیز در معرض بازدید مدعوان قرار گرفته بود. در یک نمایشگاه با عنوان «کوچه استانبول»^۴ منظره‌ای از یک کوچه استانبول در زمان عثمانی طراحی شده بود و غرفه‌هایی با نمایش صنایع‌دستی و هنری آن زمان مانند: هنر چینی‌سازی، ابروباد، ساخت تیر و کمان، دباغی، سفال، شیشه، سنگ‌تراشی، صدف‌کاری و ... دیده می‌شد. نمایشگاه دوم، غرفه‌هایی از برخی وزارتخانه‌ها، نهادها و سازمان‌ها و از جمله آرشیوهای مختلف بودند که تصاویری از اسناد و نیز انتشارات خود را به نمایش گذاشته بودند. از جمله

1. Mehmet Ceylan
2. Mehter konseri
3. TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ GENELKURMAY BAŞKANI
4. Osmanlı Sokağı

این غرفه‌ها می‌توان به غرفه‌های: وزارت محیط‌زیست و برنامه‌ریزی شهری جمهوری ترکیه، وزارت فرهنگ و گردشگری، اداره کل آرشیوهای دولتی ترکیه، اداره کل اسناد ثبت اراضی، اداره کل اوقاف و مؤسسه تاریخ آتاتورک، اشاره کرد.

نمایشگاه سوم، متشکل از ۴۸ تصویر سند بود که ۲۴ سند متعلق به اداره کل آرشیوهای دولتی ترکیه و ۲۴ سند نیز متعلق به اداره کل اسناد ثبت اراضی بود. قدیمی‌ترین سند به نمایش درآمده متعلق به سال ۸۰۷ ه.ق.، و متأخرترین سند متعلق به سال ۱۳۳۶ و یک نمونه سند ملکی است. از دیگر موضوعات جالب اسناد، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

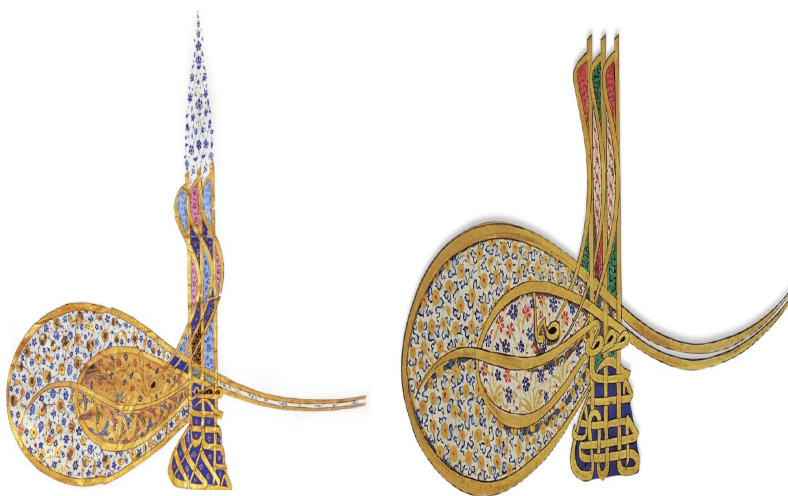
دفتر حدودنامه اوقاف مرحوم سلطان سلیمان

قرآن دست‌نویس و مذهب وقف مسجد خاقانی

نظام‌نامهٔ تاپو^۱ (قباله و سند ملکی)، ملک‌نامهٔ مربوط به زمان سلطان محمد پنجم^۲، کتابچهٔ قانون‌نامهٔ اراضی، وقف‌نامهٔ مسجد ایاصوفیا^۳ نوشته شده بر پوست آهو به زبان عربی بر طوماری به طول ۶۵٫۵ متر، فرمان سلیمان دوم مبنی بر منع راهبان فرهنگی از دست‌اندازی بر کلیسای کمامه^۴، کتابچهٔ وقف‌نامهٔ مذهب مربوط به والده سلطان بزم عالم^۵، طغرای سلطان محمد سوم^۶ بر وقف‌نامهٔ شیخ اسماعیل افندی^۷، برات مربوط به سانجاق قلعهٔ بایزید^۸، فرمان سلطان احمد سوم^۹ در خصوص زیارت یهودیان از قدس، تصویر برگی از قرآن مذهب خطی دفترخانهٔ خاقانی امینی^{۱۰} وقف‌شده توسط نعمان ثابت افندی^{۱۱}، فرمان سلطان محمود اول^{۱۲} در مورد قوای ینی‌چری^{۱۳}، نقشهٔ تاریخی مربوط به دورهٔ سلطان عبدالحمید دوم^{۱۴} و نمونه‌هایی از مهرهای موجود در کلکسیون مهر آرشیو قیود قدیمه^{۱۵}.

طغرای سلطان مراد سوم

طغرای سلطان محمد سوم

پانویس اسناد متعلق به اداره کل آرشیوهای دولتی ترکیه کامل بود و علاوه بر شرح سند و تاریخ دقیق تولید، به اندازهٔ سند هم اشاره شده بود؛ اما پانویس اسناد متعلق به اداره کل اسناد ثبت اراضی، فقط به شرح سند و گاه تاریخ سند بسنده شده بود و اندازهٔ سند ثبت نشده بود. همچنین گاه به طغرای سلطان و یا جلد نسخهٔ خطی بسنده شده بود و خود سند به‌طور کامل به نمایش در نیامده بود. قاب‌های به کار رفته، تصاویر تهیه‌شده و وضعیت چیدمان اسناد مناسب و درخور بود.

1. Tapu Nizamnamesi
2. Sultan IV. Mehmed
3. Ayasofya
4. Kamame Kilisesi
5. Bezm-i Alem Valide Sultan
6. Sultan III. Mehmed
7. Şeyh İsmail Efendi
8. Kale-i Bayezid sancağı
9. III. Ahmed
10. Defterhâne-i Hâkânî Emini
11. Numan Sabit Efendi
12. Sultan I. Mahmud
13. Yeniçeri
14. Sultan II. Abdülhamid
15. Kuyud-ı Kadime

کلکسیون مهر آرشیو قیود قدیمه

اهداف برگزاری همایش

- با توجه به مستندات همایش و نیز مطالب ارائه شده در سخنرانی مقامات برگزارکننده، در خصوص اهداف برگزاری این همایش، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:
- برقراری ارتباط و تماس با مخاطبان اصلی (آرشیوداران، مورخان، سندشناسان، سندپژوهان و پژوهشگرانی که به نوعی در بررسی‌های خود نیازمند استفاده از اسناد هستند)؛
- گردآوری و مجموعه‌سازی اسناد موجود در دولت‌های حاصل از تجزیه امپراتوری عثمانی؛
- شناسایی و معرفی اسناد جدید؛
- بررسی و تحصیل اطلاعاتی در خصوص وضعیت اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و ... امپراتوری عثمانی در زمان تولید این اسناد؛
- ایجاد امکان ارزیابی مجدد تاریخ جهان، با به مشارکت طلبیدن دانشگاه‌ها و مؤسسات فعال در این زمینه؛
- بررسی، پیگیری و اجرای سیاست مشترک در خصوص بهبود وضعیت آرشیوهای سنتی، تبدیل آرشیوهای سنتی به الکترونیکی، بهبود روش‌های حفاظت و مرمت اسناد، به‌کارگیری تحولات فناوریانه در عملکردهای آرشیو و ارتقای آموزش کارکنان شاغل در آرشیوها؛
- گردهم‌آمدن دانشجویان رشته آرشیو و مدیران مؤسسات آرشیوی و بحث در خصوص چالش‌های حرفه‌ای و یافتن راه‌حل برای مشکلات؛

- آماده‌سازی دانشجویان رشته آرشئو برای اشتغال؛
- بازنویسی تاریخ و وقایع متعددی که در خاورمیانه رخ داد و نقش اسناد در بر ملاکردن اهداف و سیاست‌های امپریالیستی؛
- استفاده از اسناد برای مقابله با تبلیغات منفی ارمنی‌ها؛
- نمایش عمق عملکرد سازمان‌های برگزارکننده؛
- ایجاد پرسش در ذهن مخاطبان برای کسب اطلاعات بیشتر؛
- انجام وظیفه نسبت به تاریخ، ارزش‌های ملی و آینده.

مزایای برگزاری همایش‌ها و نمایشگاه‌ها برای کشور و نهاد برگزارکننده

- برگزاری همایش‌ها و نمایشگاه‌های منطقه‌ای و بین‌المللی، می‌تواند برای کشورهای برگزارکننده مزایایی را در پی داشته باشد که در خصوص همایش جغرافیای عثمانی نیز صادق است و می‌توان موارد زیر را برشمرد:
- همایش‌ها و نمایشگاه‌های بین‌المللی و منطقه‌ای، آیینه تمام‌نمای ویژگی‌ها، فرهنگ و آداب و رسوم ملت‌ها هستند. همایش موردبحث نیز، گذشته از گسترش روابط آرشئوی، مکانی بود که در آن فرهنگ، آداب و سنن ملی کشورها و به‌خصوص کشور برگزارکننده، موردقضاوت قرار می‌گرفت. اهمیت بعد فرهنگی، برای سازمان‌دهندگان از طریق دکوراسیون بخشی از ساختمان -به‌خصوص در بخش نمایشگاه صنایع دستی و هنری عثمانی- ملبس کردن تعدادی از افراد به لباس قدیمی دوره عثمانی، پذیرایی خاص قهوه‌خانه‌های ترکیه در بخشی از سالن، پذیرایی برخی نوشیدنی‌ها به سبک چای و شربت‌فروشان سیار دوره نامبرده، اعلام آغاز و پایان استراحت‌های میان‌برنامه و اعلام برنامه‌های عمومی با زدن طبل و جارکشیدن به سبک قدیم و خوشامدگویی به میهمانان و ارائه گلاب در بدو ورود، مشخص بود. همایش‌ها مانند دانشگاه بزرگی هستند که در آموزش و کسب تجارب جدید برای افراد، نقشی با ارزش و غیرقابل‌انکار دارند:
- روشی خوب برای تماس با مخاطبان آرشئو؛
- معرفی اسناد برجسته و خدمات؛
- جلب‌توجه رسانه‌ها و ارائه تصویری بهتر از سازمان‌های برگزارکننده؛
- جلب پژوهشگران جدید و افزایش مراجعان آرشئو؛
- شناسایی علاقمندان اسناد و پژوهش‌های سندمدار؛
- تحکیم موقعیت سازمان در سطح ملی و بین‌المللی؛
- توسعه همکاری‌های آرشئوی و ایجاد زمینه برای انعقاد تفاهم‌نامه‌های آرشئوی و تبادل

تصاویر اسناد؛

- ایجاد زمینه برای تبادل تجارب آرشیوی و رقابت‌های سالم داخلی و خارجی؛
- معرفی فنون و روش‌های جدید کار؛
- گردآوری اطلاعاتی در مورد سایر آرشیوها و مراکز اسنادی؛
- دریافت بازخورد از منابع نمایشگاهی و فعالیتهای سازمان؛
- همگام‌شدن با نوآوری‌ها و فناوری‌های جدید؛
- دستیابی به اهداف آموزشی و آشنایی دانشجویان رشته آرشیو با مسائل و دغدغه‌های آرشیوی؛
- اثرات اجتماعی و تحکیم همبستگی.

ارزیابی محل برگزاری همایش و نمایشگاه‌ها

- کسب اعتبار محل برگزاری همایش، برای برگزارکننده؛
- انتخاب محل مناسب برای بنای ساختمان (خلیج شاخ طلایی)؛
- سهولت دسترسی به مرکز همایش؛
- زیبایی، بزرگی و مناسب‌بودن ساختمان (داشتن سالن‌های متعدد با تجهیزات صوتی-تصویری و گرمایشی با تهویه مناسب)؛
- نور مناسب؛
- نظافت و پاکیزگی مطلوب.

ارزیابی غرفه‌های نمایشگاهی و اسناد و مواد به نمایش گذاشته‌شده

- نوع نمایشگاه: ملی، تخصصی (آرشیوی هنری)، موقت، کوتاه‌مدت، مناسبتی؛
- طراحی و دکوراسیون ساده و به دور از هرگونه تزئین؛
- متوسط بودن ظاهر غرفه‌ها در جلب مخاطب؛
- رعایت نظافت و نظم؛
- استفاده بهینه از فضا؛
- در نظر گرفتن حریم‌ها و فضاهای خاص در برخی غرفه‌ها برای گفت‌وگو با میهمانان.

ارزیابی زمان برگزاری همایش

- با توجه به هوای استانبول، فصل خوبی برای همایش انتخاب نشده بود (فصل بارانی)؛
- فشرده و طولانی‌بودن ساعات حضور در برنامه‌ها.

ارزیابی نیروی انسانی برگزارکننده

- مدیریت قوی و کارآمد؛
- حاکمیت نظم و ترتیب در کارها؛
- حضور به موقع در محل معین شده (غرفه‌های نمایشگاهی و محل‌های تعیین شده)؛
- رعایت ادب و برخورد خوش؛
- صبر و متانت؛
- توجه کافی به نیازمندی‌های مدعوان همایش؛
- دارای اطلاع کافی و مناسب در سطح متوسط به بالا (اطلاع از حرفه، تشکیلات سازمانی، محل‌های عمومی و تأسیسات و تسهیلات سالن همایش)؛
- همسان بودن کارت برگزارکنندگان با مدعوان (نقطه ضعف).

نقاط قوت همایش (به طور کلی)

- مدیریت کارآمد برنامه‌ها، نظم و شروع و پایان به موقع برنامه‌ها؛
- پذیرایی مرتب و در شأن میهمانان؛
- توجه به علائق و حیطه‌های کاری میهمانان و تقسیم‌بندی برنامه‌ها در سه بخش و سه سالن (سالن‌های ادرینه، بورس و سوعوت)؛
- قرار دادن برنامه‌های مورد نظر از نظر سیاسی و نتیجه‌گیری از همایش در سالن عمومی (سالن استانبول)؛
- تجهیزات و مبلمان مناسب و درخور هم برای مدعوان و هم برای سخنرانان و رؤسای نشست‌ها؛
- مناسب بودن وسایل حمل و نقل و حرکت به موقع آن‌ها؛
- مختصر و کاربردی بودن هدیه ارائه شده؛
- احترام قابل توجه به پیشکسوتان و افراد پیشگام در حرفه؛
- سازماندهی وبگاه ویژه همایش و طراحی لوگوی ویژه؛
- وجود سایت اینترنتی با چند رایانه برای استفاده مدعوان؛
- سپردن کار فیلم برداری و عکس برداری به یک شرکت و جلوگیری از ازدحام خبرنگاران؛
- ترجمه هم‌زمان سخنرانی‌های ترکی به انگلیسی و بالعکس؛
- وجود بنرها و استندهای حاوی اطلاعات کلی، برگزارکنندگان و حامیان و برنامه‌ها در جای‌جای سالن‌ها و نیز بنرهای معرفی کننده هنرها و صنایع دستی در کنار غرفه‌های مربوط؛

- قراردادن نقشه جغرافیایی سرزمین‌های عثمانی به صورت نمادین برای امضای مدعوان؛
- در نظر گرفتن دفتر یادبود برای نگارش نظرات مدعوان؛
- ارائه مرتب و منظم هدفون‌های دستگاه ترجمه همزمان؛
- کنترل ورود افراد در سالن‌ها با دستگاه کارتخوان؛
- نظم و ترتیب در ارائه مدرک حضور در همایش و جلوگیری از ازدحام.

نقاط ضعف همایش

- نبود کتابچه حاوی چکیده مقالات؛
- نبود پاورپوینت در برخی ارائه‌ها با توجه به ارائه سریع برخی از آن‌ها و نیاز به ترجمه؛
- نبود اطلاعات مکمل در خصوص سخنرانان در دفترچه برنامه‌ها (ملیت، سمت، نشانی الکترونیکی)؛
- پوشش خبری ناکافی در جراید و اینترنت (اکتفا به بیان خلاصه‌ای از سخنرانی افراد مهم و قراردادن فیلم و عکس‌ها در توئیتر و فیس‌بوک که با توجه به فیلتر بودن در برخی کشورها امکان دستیابی را محدود می‌کند)؛
- نامناسب بودن فراخوانی پژوهشگران برای مشارکت در همایش و استفاده از شیوه سفارش مقاله؛
- عدم توجه کافی به ملیت‌های دعوت شده به همایش برای نگارش پیام‌های خوش‌آمدگویی؛
- نبود بروشور معرفی در برخی غرفه‌ها؛
- نبود فرم‌های نظرسنجی؛
- نبود تبلیغات شهری و منطقه‌ای؛
- عدم مشاهده به روزرسانی اطلاعات همایش در وبگاه از آغاز تا پایان همایش و بعد از آن.

تقسیم‌بندی سخنرانی‌های همایش بر اساس موضوع

موضوع	الف) مباحث آرشیوی	ب) مباحث مربوط به میراث عثمانی در سایر کشورها	ج) مباحثی در خصوص آرشیوهای عثمانی	د) مباحث تاریخی و حقوقی بر مبنای اسناد آرشیوی	ه) معرفی آرشیوهای ترکیه
تعداد	۲۷	۵۸	۹	۴۳	۱۱

عنوان سخنرانی‌های مرتبط با معرفی آرشیوهای ترکیه

- اهمیت اداره کل آرشیوهای دولتی؛
- آرشیو مؤسسه تاریخ ترک و عملکرد آن؛
- آرشیو دایرة ریاست تاریخ نظامی و مطالعات راهبردی ستاد کل؛
- اهمیت آرشیو و تاریخچه نیروی دریایی در پژوهش‌های تاریخ معاصر؛
- آرشیو دیپلماتیک وزارت امور خارجه و پروژه آرشیو اتوماسیون؛
- یکی از نمونه‌های نادر آرشیوهای استانی: آرشیو استان کایسری؛
- آرشیو مفتی‌گری گومول‌جونه؛
- آرشیو مشی‌هات به‌عنوان منبع تاریخ مطبوعات عثمانی؛
- اسناد آرشیوی موجود در مجموعه موزه هنرهای خطی اوقاف ترکیه وابسته به اداره کل اوقاف؛
- مثلث کتابخانه، موزه، آرشیو، در محدوده شهرداری کلان شهر استانبول؛
- اسناد قدیمی، حقایق دیروز، امروز و فردا: موزه ثبت اراضی و نقشه.

تعداد سخنرانی‌های در خصوص اسناد عثمانی در کشورهای دیگر

کشور	تعداد سخنرانی	کشور	تعداد سخنرانی
آلمان	۱	ژاپن	۱
آمریکا	۱	سوریه	۵
ارمنستان	۱	صربستان	۱
اسرائیل	۱	عراق	۲
الجزایر	۳	عربستان	۱
انگلستان	۱	فلسطین	۴
اوکراین	۲	قفقاز	۱
ایتالیا	۱	کرد و کردستان	۱
بلغارستان	۲	مجارستان	۱
بالکان	۱	مقدونیه	۲
بوسنی و هرزگووین	۱۰	مونته نگرو	۲
تونس	۲	قبرس	۱
روسیه	۱	یونان	۲
رومانی	۲	واتیکان	۱

معرفی سخنرانی مرتبط با ایران

پروفسور دکتر کنعان ضیا تاش^۱، در سخنرانی خود با عنوان «اصفهان شاه خاتون و مدرسه آن از اوقاف قدس»^۲ مطالبی را در مورد وقف این مدرسه عنوان کرد که مطالب اصلی آن عبارت بود از:

- معرفی شهر اصفهان به عنوان شهری زیبا در ایران، با شهرت نصف جهان؛
- معرفی اصفهان شاه خاتون یا اصفهان شاه خانم و تبار وی؛
- معرفی قدس شریف به عنوان یکی از حرم‌های سه گانه مقدس بین مسلمانان و مکانی مقدس از سوی مسیحیان و یهودیان؛
- ذکر تاریخچه فتح قدس از سوی خلیفه عمر و صلاح الدین ایوبی و تحت نظر دولت عثمانی بودن آن از زمان سفر یاووز سلطان سلیم به مصر در ۱۵۱۶ ق.؛
- بهبود وضعیت شهر، در زمان حکومت عثمانی به خصوص در دوره سلطان سلیمان قانونی

1. Kenan Ziya Taş
2. Kudüs Vâkıflarından
İsfahan Şah Hatun ve
Medresesi

و عمارات پدید آمده در این شهر توسط همسرش خرم سلطان؛
- معرفی اسناد جست‌وجو شده برای یافتن اطلاعات در مورد سند وقف؛
- ارائه اطلاعاتی در مورد وقف‌نامه.

برنامه اختتامیه همایش

همایش با دو نشست و نیز اهدای لوح‌های تقدیر به نیروهای فعال در برگزاری همایش، به اتمام رسید.

الف) نشست ویژه لوزان

نخستین نشست در خصوص پیروزی‌های دیپلماتیک ترک‌ها در توافق‌نامه لوزان بود. پیروزی نیروهای ملی‌گرای ترکیه در مبارزات و اعتراض به «توافق‌نامه سور»^۱ - که منجر به تجزیه و پایان یافتن امپراتوری عثمانی شده بود- باعث شد که سرانجام «توافق‌نامه لوزان»^۲ در سال ۱۹۲۳ م. در لوزان سوئیس، میان ترکیه و متفقین به امضا برسد و کشور تازه‌بنیاد ترکیه از سوی کشورهای جهان به رسمیت شناخته شود.

در جلسات مذاکرات، «مصطفی عصمت اینونو»^۳، فرمانده ستاد ارتش حضور داشت که با توانایی خود، موفق به بازپس‌گیری تنگه‌های داردانل و بسفر، شهر استانبول، بخش اروپایی ترکیه و نیز ساحل شرقی دریای اژه شد. در این نشست، سخنرانان به بررسی زمینه انعقاد توافق‌نامه و بیان استعداد و توانایی عصمت اینونو، در پیشبرد مذاکرات و نقش آن در آینده ترکیه، پرداختند.

ب) قرائت اعلامیه استانبول

اعلامیه استانبول، به منزله چکیده، نتیجه و حاصل مباحث انجام شده در زمینه آرشیو، در همایش بود. متن کامل این اعلامیه به شرح زیر است:

«اعلامیه استانبول»

آرشیو به اسنادی گفته می‌شود که دارای ارزش نگهداری هستند و توسط اشخاص حقیقی و حقوقی تولید و ارائه می‌شوند و بر اساس استانداردهای خاص، ارزشیابی، انتخاب، حفاظت و اطلاع‌رسانی می‌شوند. همچنین آرشیو به مؤسسه مسئول نگهداری این اسناد و مکان نگهداری آن‌ها نیز اطلاق می‌شود. اما غالباً، این کلمه برای اشاره به اسناد نگهداری شده در آرشیوها به کار می‌رود.

1. Sevr Antlaşması
2. Lozan Antlaşması
3. Mustafa İsmet İnönü

آرشیوها وظیفه مهم اتصال گذشته به حال را بر عهده دارند. همچنین از جمله وظایف آرشیوها، حفاظت از حقوق دولت، مؤسسات و اشخاص و نیز نگهداری و حفاظت از اسناد مربوط به روابط بین‌الملل است.

این آرشیوها، حاوی اسنادی هستند که ساختار سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی دوره‌ای که به آن تعلق دارند را مشخص می‌کنند.

اگر پژوهش‌هایی که انجام می‌شود، بدون توجه و استناد به اسناد ارائه‌شده توسط آرشیوها باشند، غیرممکن است که پژوهش‌های کاملی باشند.

آرشیوها بخش مهمی از حیات مؤسسات هستند. در واقع می‌توان جایگاه آرشیوها را در زندگی اجتماعی، به شکل زیر خلاصه کرد:

۱- آرشیو، ابزاری برای تصمیم‌گیری است: توانایی تصمیم‌گیری دقیق و سریع، به دانش نیاز دارد. اطلاعاتی که در مرحله تصمیم‌گیری مورد استفاده قرار می‌گیرد دارای دو ویژگی اساسی است که عبارتند از صداقت و یکپارچگی.

۲- آرشیو، ابزار پشتیبانی از قانون است: آرشیو به عنوان ابزار حمایت از قانون، به اهداف زیادی خدمت می‌کند. مؤسسات، وظایف خود را در چارچوب قانون انجام می‌دهند. چیزی که مشخص می‌کند، مؤسسات مطابق با قانون عمل می‌کنند، اسناد هستند. مؤسسات، مدارکی را که نشانگر حقوق کارکنان خود و نیز اشخاص حقیقی و حقوقی است ثبت و نگهداری می‌کنند. نگهداری این اسناد و استفاده از آنها در صورت لزوم، برای اثبات حقوق مؤسسات واجب و ضروری است.

۳- آرشیو، ابزاری برای بهره‌وری سازمانی است: دانش تولیدشده، مهم‌ترین عنصری است که کارایی مؤسسات را در زمان بهبود می‌بخشد. زمان و کاری که در اثر عدم دستیابی به اسناد غیرقابل دسترسی از بین می‌رود؛ موجب کاهش اعتماد به سازمان و همچنین کاهش بهره‌وری خواهد شد.

۴- آرشیو ابزاری برای ذخیره‌سازی است: مؤسسات از بخش قابل توجهی از منابع خود، برای فعالیتهایی چون گردآوری، سازماندهی و ذخیره‌سازی اطلاعات استفاده می‌کنند. تحقق مدیریت آرشیو نظام‌مند و آگاهانه، این مؤسسه را قادر می‌سازد تا در زمان، مکان، قدرت اجرای امور و منابع خود صرفه‌جویی کند.

۵- آرشیو، ابزاری برای ارجاع مطالب تاریخی است: اسنادی که حوادث تاریخی دولت‌ها، ملت‌ها و افراد را در خود دارند، پیشرفت مؤسسات، تحولات اجتماعی-اقتصادی جوامع، روابط بین‌الملل و حقوق و مسئولیت افراد را نشان می‌دهند. آرشیوها و اسناد روابط ملی و بین‌المللی، مرجعی برای تصمیمات اخذشده هستند و امکان و اجازه بررسی گذشته

را در پژوهش‌ها فراهم می‌کنند. آرشیوها با دربرداشتن منابع دست اول و تجارب تاریخی، در ماهیت، مراکز حافظه دولتها هستند و امکان ویرایش آینده را فراهم می‌کنند.

ضرورت‌ها

بیش از ۶۰۰ سال طول کشید تا امپراتوری عثمانی، جغرافیای وسیعی را به خود اختصاص بدهد. در این جغرافیایی که یک کل یکپارچه را تشکیل می‌داد، یک میراث آرشیوی غنی وجود داشت که به محافظت از آن اهمیت بسیار داده می‌شد و لذا امکان دسترسی به آن در این دوره، برای ما میسر شده است.

بخش اعظمی از این میراث آرشیوی، در مؤسسات آرشیوی مختلف در دولت جمهوری ترکیه، حفظ شده و نگهداری می‌شود و قسمت دیگر، در آرشیو دولتهایی است که از تجزیه امپراتوری عثمانی به وجود آمدند. متحدکردن این دولتها با تمدن، فرهنگ و تاریخ مشترک، فقط در پرتو گنجینه‌های آرشیوی که از دولت عثمانی انتقال یافته و نیز با ترکیب قطعات نشأت گرفته از یک پس زمینه فرهنگی و تاریخی، امکان‌پذیر است.

در این همایش، مؤسسات و دانشگاه‌هایی که قابلیت خود را در حرکت به سوی اشتراک مساعی و اتحاد، نشان دادند، سعی در ارزیابی مجدد و صحیح تاریخ دارند. علاوه بر این، اخذ سیاستی مشترک و پیگیری و اجرای اقداماتی در خصوص آرشیوداری سنتی و الکترونیکی، مرمت کاغذ و سایر پیشرفت‌های فناوریانه، کمک مؤثری در توسعه مؤسسات آرشیوی ما و نیز آرشیو دولتهای دیگر، در پی خواهد داشت. همچنین اقدامات مشترکی در زمینه آموزش، توسعه فناوری و فعالیتهای آرشیوی در چارچوب همکاری‌هایی که می‌تواند به‌طور یکسان پیگیری شود.

ما نخستین همایش خود را با هدف ارزیابی علمی میراث آرشیوی عثمانی و به اشتراک گذاشتن اطلاعات اسناد، در نوامبر سال ۲۰۱۲ و با عنوان «کنگره بین‌المللی مدیریت میراث فرهنگی جغرافیای عثمانی و نقش آرشیو اسناد ثبت اراضی» برگزار کردیم. این همایش مشارکت دانشگاهیان، رهبران، رؤسای نهادها و مؤسسات و مدیران کل ۳۲ کشور را به نحوی مؤثر در پی داشت.

شرکت ۱۵۱ نفر پژوهشگر از ۷۲ نقطه خارج از ترکیه از امریکای شمالی تا شرق دور در دومین همایش بین‌المللی آرشیوی جغرافیای عثمانی که از ۲۰ الی ۲۴ نوامبر ۲۰۱۷ برگزار شد، این همایش را به همایشی جهانی تبدیل کرده است.

طی همایش مسائل و مشکلات مربوط به آرشیوهای عثمانی و نیز مؤسسات آرشیوی داخل ترکیه، موضوع بحث بود و مورد بررسی و مذاکره قرار گرفت. در چارچوب روش‌های

آرشیوی مدرن و فناوری‌های نوین اطلاعاتی و با اشتراک کارشناسان، موضوعاتی چون طبقه‌بندی، شناسایی، فهرست‌نویسی، دسترسی و حفاظت و مرمت، با ادبیات علمی مشترک به بحث گذاشته شد. در همایش، تأثیرات اجتماعی-سیاسی منابع آرشیوی جغرافیای عثمانی و نیز نقش آرشیوها در آینده به‌عنوان یک منبع و مرجع تاریخی ضروری، مورد بحث قرار گرفت. سخنرانی‌های آماده و ارائه‌شده بر اساس اطلاعات موجود در آرشیوها، نه تنها مسائل مربوط به گذشته را روشن می‌کند، بلکه از دیدگاه تاریخی، در مورد مسائل و تجارب امروز و آینده نیز اثرگذار هستند.

دومین همایش آرشیوی بین‌المللی جغرافیای عثمانی که در چارچوب آن بحث‌های گسترده و فراگیری در خصوص آرشیوداری و مباحث تاریخی متأثر از آن مورد بحث قرار گرفت؛ تبدیل به نهادهای جهانی در مرکز جغرافیای عثمانی شده است. در این چارچوب، مباحثی در خصوص مؤلفه‌های ملی و بین‌المللی مطرح شد که تصور می‌شود در فرایندهای آینده، مورد بررسی قرار می‌گیرند.

پیش‌بینی می‌شود که همکاری‌های ایجادشده و در پیش رو، می‌تواند موجب تقویت مطالعات علمی شود تا دوباره با ذهنی مشترک، به ارزیابی تاریخ جهانی کمک شود. با چنین بینشی، دومین همایش آرشیوی بین‌المللی جغرافیای عثمانی شکل گرفت تا زمینه را برای هدفی چون ایجاد ارتباطات و علائق پایدار ملی و بین‌المللی، فراهم آورد.

اصول ملی

- قانون ملی آرشیو باید در چارچوب احتیاجات و انتظارات اداره کل آرشیوهای دولتی و مؤسسات عمومی مربوط، آماده و تدوین شود.

- باید شورایی با عنوان «شورای عالی مدیریت اسناد و نظام‌های آرشیوی»^۱ ایجاد شود تا اطمینان حاصل شود که مدیریت اسناد و اقدامات بایگانی در مؤسسات عمومی، مطابق با شرایط اداری و قانونی، انجام می‌شود. این شورا باید با مشارکت ذی‌نفعان، تجزیه و تحلیل وضعیت تمام مؤسسات آرشیوی موجود در سراسر کشور را در قالب «گزارش شناسایی آرشیوهای عمومی»^۲ که منعکس‌کننده معیارهای آرشیوهای معاصر است، ارائه دهد.

- باید کمیسیون‌هایی ویژه در عرصه فعالیت‌های آرشیوی و با برنامه‌هایی در زمینه مرمت، علامت‌گذاری اسناد قدیمی مانند سیاقات و اسناد دیوانی (برای صحیح خواندن آن‌ها)، آرشیو الکترونیکی و مدیریت اسناد الکترونیکی، ایجاد شود. باید برنامه‌های میان‌مدت و بلندمدت آرشیو ملی، با گزارش‌های تهیه‌شده توسط این کمیسیون‌ها، توسعه یابد.

- با نتایج حاصل از این همایش، باید «کتابچه راهنمای مدیریت اسناد و آرشیو»^۳، تحت

1. Belge Yönetimi ve
Arşiv Sistemleri Üst
Kurulu

2. Kamu Arşivleri Tespit
Raporu

3. Belge ve Arşiv
Yönetimi El Kitabı

رهبری شورای عالی تهیه شود تا برای اموری چون هماهنگ‌سازی با نهادهای دولتی، استخدام کارکنان متخصص و جزئیات نحوه انجام فرایندهای مدیریت اسناد و آرشیو، رهنمودهایی را ارائه دهد.

- باید «اصول تولید، استفاده و نگهداری اسناد عمومی»^۱ برای تشریح تولید اوراق عمومی، شرایط تولید، امنیت، یکپارچگی و صحت اسناد، مجوز دسترسی به اسناد و تمهیداتی که برای نقض ممنوعیت دسترسی به برخی اسناد وضع شده، توسعه یافته و انتشار یابد.

- باید «نرم‌افزار محلی مدیریت اسناد و بایگانی سازمانی»^۲ که از سامانه‌های اطلاعاتی جغرافیایی و هوش مصنوعی بهره‌مند باشد، برای طیف گسترده‌ای از فعالیت‌های دسترسی و پشتیبانی مؤثر از آن، تهیه شود.

- باید شرایط ذخیره‌سازی و حفاظت فیزیکی انواع مختلف منابع آرشیوی فراهم و زمینه‌ای امن برای نگهداری اسناد تولید شده از مواد مختلف و با شرایط خاص، برای سازمان‌ها ایجاد و به‌روزرسانی شود. محصولات مربوط به محافظت از منابع آرشیوی در محیط‌های مختلف، باید با استفاده از امکانات خودی و مشارکت بخش‌های دولتی (عمومی) و خصوصی، تولید شود.

- باید آموزش مستمر و مدیریت آرشیو در محل کار به‌طور مرتب تعقیب شود و این موضوع توسط رشته‌های دانشگاهی مرتبط، حمایت شود.

- باید فعالیت‌هایی چون شناسایی اسناد، چکیده‌نویسی، استخراج کلیدواژه‌ها و عنوان‌نویسی، در آرشیوها، موردبازنگری قرار گیرد تا امور انجام شده در گذشته اصلاح و سازماندهی مجدد شود.

- باید یک «مؤسسه پژوهشی عثمانی»^۳ جامع و چند منظوره، برای به‌کارگیری کارشناسان در زمینه مطالعه و تفسیر اسناد قدیمی (پالئوگرافی) و دیپلماسی عثمانی، در آرشیوهای ما به‌وجود بیاید.

- مدیریت اسناد و فعالیت‌های آرشیوی برای اسناد چاپی، در سامانه ثبت مرکزی تشکیلات دولت^۴ (DETSİS) توسط ارگان‌هایی چون مدیریت آرشیو و اوراق عمومی، وابسته به ریاست امور اداری و مالی و اداره پردازش الکترونیکی و اطلاع‌رسانی و اداره راهبردی توسعه، ساماندهی می‌شود. همه این فعالیت‌ها در زمینه مدیریت اطلاعات و اسناد که در نمونه‌های جهانی هستند، در بخش‌های مربوط به کشور ما هم تعریف شده و وجود دارد. مباحث مدیریت اطلاعات و اسناد سازمان‌های دولتی که در بحث‌های گذشته بررسی شد، باید دوباره در دایره ریاست مدیریت اسناد و اطلاعات، بازنگری و بازسازی شود.

- برای فعال کردن فعالیت‌های مدیریت اسناد و بایگانی در مؤسسات دولتی - که توسط کارکنان واجد شرایط اداره می‌شوند- باید حرفه‌هایی چون کارشناس اسناد، کارشناس آرشیو، متخصصان حوزه آرشیو، دستیاران آرشیودار و کادر فنی، ایجاد شود.

1. Kamu Belgeleri Üretim, Kullanım ve Koruma İlkeleri
2. Yerli Belge Yönetimi ve Arşiv Otomasyon Yazılımları
3. Osmanlı Araştırmaları Enstitüsü
4. Devlet Teşkilatı Merkezi Kayıt Sistemi

اصول بین‌المللی

- باید نهادی تحت عنوان «اتحادیه بین‌المللی جغرافیای عثمانی»^۱ شکل بگیرد که شامل نمایندگانی از کشورهای درون مرزهای جغرافیایی عثمانی در بالکان، خاورمیانه، قفقاز، شمال آفریقا و ناظرانی از سایر کشورهای مرتبط باشد. این اتحادیه آرشیوی، باید به‌طور منظم تشکیل جلسه بدهد و با تصمیماتی که سیاست‌های آرشیوی کشورهای مربوط را اداره می‌کند، آشنا شود. اموری که اتحادیه آرشیوی باید در نظر بگیرد و از آن‌ها حمایت کند عبارتند از: مرمت اسناد مربوط به حوزه کاری، ترکی عثمانی، ترجمه آثار دست‌نوشته، حفاظت، نگهداری، تبدیل اسناد آنالوگ به رقمی، تهیه کاتالوگ، افزایش صلاحیت‌های مدیریتی و مانند این‌ها و نیز سازماندهی فعالیت‌های علمی و اجتماعی، برگزاری دوره‌های آموزشی موردنیاز روز با صدور گواهینامه یا بدون آن.
- «اتحادیه بین‌المللی جغرافیای عثمانی» از سمینارها، دوره‌ها، کارگاه‌ها، آتلیه‌ها، کنگره‌ها، سمپوزیوم‌ها، نمایشگاه‌ها و ... بهره‌مند خواهد شد. جلسات علمی باید به‌طور مشترک سازماندهی شوند و این اتحادیه باید پروژه‌هایی را که در فعالیت‌های پژوهشی عمومی فعالیت می‌کنند تشویق کند.
- باید یک درگاه بایگانی الکترونیکی جغرافیای عثمانی، به‌منظور دستیابی به منابع بایگانی در جغرافیای عثمانی به روش مشابه با عرصه بین‌المللی -مانند ECAI، Europeane، آرشیو برخط کالیفرنیا، پروژه جاده ابریشم سازمان ملل و غیره- ایجاد شود.
- درگاهی که از آن بحث شد، با توجه به نیازهای محلی در نرم‌افزاری با کد باز، توسعه داده می‌شود و هدف از آن به اشتراک گذاشتن اسناد و مدارک جغرافیای عثمانی و معرفی قدرت و شکوفایی میراث فرهنگی جغرافیای عثمانی به سراسر جهان است.
- برای توسعه و بهبود همکاری و روابط بین اعضای اتحادیه، اسناد، نتایج پژوهش‌های آکادمیک و علمی و مواد فنی حاصل، چاپ و منتشر خواهد شد.
- برای پیشبرد تحقیقات و فعالیت‌های علمی فوق، همایش آرشیوی بین‌المللی جغرافیای عثمانی باید هر ۲ سال یک بار برگزار شود و در عین حال، هیئت بین‌المللی آرشیوی جغرافیای عثمانی، باید برای ارزیابی درخواست‌های گذشته و بحث در مورد نقشه‌راه‌های آینده، تشکیل جلسه بدهد.
- این توصیه‌ها، با مشورت با هیئت علمی و اجرائی همایش، که امضای آن‌ها در پایین اعلامیه دیده می‌شود، تنظیم شده است.

با احترام به همگان؛

دومین همایش آرشیوی بین‌المللی جغرافیای عثمانی، کمیته اجرائی و هیئت‌مدیره همایش،

وقفنامه ایاصوفیه

گزارشی از نمایشگاه‌های سیار برگزار شده اداره کل خدمات آرشیوی (گروه ارتباطات آرشیوی) پاییز ۱۳۹۶

فریبا امیری^۱ و زهرا جاویدی^۲

یکی از راه‌های معرفی اسناد و بالابردن استفاده پژوهشی از آن‌ها، برگزاری نمایشگاه در فضاهای فرهنگی، عمومی و مجازی موجود است؛ در راستای اهداف سازمانی و برای معرفی بیشتر اسناد برای پژوهش، اداره کل خدمات آرشیوی (گروه ارتباطات آرشیوی) علاوه بر برگزاری نمایشگاه با عناوین و مناسبت‌های مختلف به صورت مجازی در وبگاه سازمان اسناد و کتابخانه ملی، اقدام به برگزاری نمایشگاه در مراکز استانی، فرهنگسراها، دانشگاه‌ها، سازمان‌ها و اماکن عمومی کرده است.

در همین راستا عناوین و فهرست اسناد نمایشگاه‌های برگزار شده در پاییز ۱۳۹۶ را تقدیم علاقه‌مندان به سند می‌کنیم.

نمایشگاه اسناد روز استاندارد

اداره کل خدمات آرشیوی (گروه ارتباطات آرشیوی) به مناسبت ۲۲ مهر، روز جهانی استاندارد نمایشگاهی شامل ۱۸ عنوان با معرفی ۶۳ برگ را آماده‌سازی و به دوازده نمایندگی سازمان در استان‌ها ارسال کرد. فهرست منتخبی از اسناد این نمایشگاه عبارتند از:

صورتجلسه بررسی پیشنهاد تأسیس مؤسسه استاندارد در خرمشهر، [اردیبهشت ۱۳۳۹]؛ مکاتبه وزیر دارایی با مؤسسه استاندارد در رابطه با تأمین بودجه و شیوه اداره آن مؤسسه، ۱۳۴۳/۳/۳۱ ش.؛ بخشی از اساسنامه مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران،

۱. کارشناس برنامه‌ریزی و بررسی اسناد و مدارک.

amirifariba42@yahoo.com

۲. کارشناس بررسی اسناد و مدارک کشور.
zarijavidi@yahoo.com

